

Institucionalno in strukturno ozadje povezovanja gozdnih proizvajalcev

Milan Šinko²

²Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, Večna pot 83, 1000 Ljubljana

V prispevku prikazujemo institucionalne vidike povezovanja gozdnih proizvajalcev za povečanje gospodarske dejavnosti v gozdarstvu in obravnavamo osnovno tezo, da obstoječa institucionalna ureditev zaradi odsotnosti sistema spodbud ne omogoča razvoja ustreznega gospodarskega povezovanja gozdnih proizvajalcev. Predstavili bomo institucionalno in organizacijsko pokrajino povezovanja gozdnih proizvajalcev in v nadaljevanju analizirali zakonodajne osnove za delovanje pomembnih igralcev. Z uporabo teorije principal – agent bomo analizirali odnos med gozdnimi proizvajalci (principal) in javne gozdarske službe (agent) in bili pri tem pozorni predvsem na spodbude, ki uravnavajo sodelovanje.

Gozdni proizvajalci so se v Sloveniji začeli povezovati leta 2001 in do danes je organiziranih manj kot en odstotek vseh lastnikov gozdov (Fortuna, 2011), kar za 11 letno obdobje ocenjujemo kot skromen rezultat, če primerjamo delež organiziranih gozdnih proizvajalcev v izbranih gozdarsko razvitih evropskih državah (povprečje 11 % povezanih lastnikov od vseh lastnikov gozdov in gospodarijo z 42 % površine gozdov in imajo 22 % tržni delež gozdnih lesnih sortimentov) (Hägglund, 2008, 34 - 35). Povezave gozdnih proizvajalcev navedenih držav imajo predvsem ekonomske vsebine in obliko zadrug, razen v Estoniji in na Portugalskem, kjer so društva. Ekonomski učinki povezovanja v Sloveniji niso raziskani.

Institucionalno pokrajino področja povezovanja lastnikov gozdov sestavlja Resolucija o nacionalnem gozdnem programu - RNGP (2007) in Zakon o gozdovih (1993, 2006, 2007, 2010), Zakon o kmetijsko gozdarski zbornici Slovenije (1999), Zakon o društvih (2006) in Zakon o zadrugah (2008). Resolucija o nacionalnem gozdnem programu navaja nepovezanost lastnikov gozdov kot dejavnik, ki zmanjšuje gospodarske učinke gozdov in kot ukrep predvideva sofinanciranje združevanja lastnikov gozdov za trženje gozdnih lesnih sortimentov (Poglavje 12 Izobraževanje in usposabljanje lastnikov gozdov, Cilj 4, Usmeritev 2). Tudi poglavje Gospodarjenje z zasebnimi gozdovi vsebuje usmeritev 'spodbujanje povezovanje lastnikov gozdov', pospeševati kapitalsko povezovanje lastnikov gozdov za pridobivanje in predelavo lesa in zagotoviti finančne spodbude za povezovanje. Zakon o gozdovih določa, da se za povečanje učinkovitosti gospodarjenja in trženje gozdnih proizvodov ter lesne biomase spodbuja združevanje lastnikov gozdov v društvih lastnikov gozdov (74. a čl.). Prav tako pa zakon posveča pozornost društvom lastnikom gozdov, ki delujejo v javnem interesu oz. popularizaciji gozdov in gozdarstva (74. b. čl.). Zakon o Kmetijsko gozdarski zbornici na gospodarskem področju opravlja za svoje člane splošno strokovno svetovanje in splošno strokovno pomoč na področju gozdarstva (4. čl.). Gozdarska zakonodaja je usmerjena v povezovanje lastnikov gozdov v obliki društev, ki jih Zakon o društvih (2011) opredeli kot samostojno in nepridobitno združenje, ki ga ustanovitelji ustanovijo zaradi uresničevanja skupnih interesov. Namen društev ni pridobivanje dobička (1. čl.). Organizacija za pospeševanje gospodarske koristi svojih članov je zadruga (ZZad-UPB2 2009 1. čl.). Zadruga lahko ustanovijo za uresničevanje namena ustanovitve podjetje ali drugo pravno osebo.

Organizacijsko pokrajino povezovanja lastnikov gozdov večinsko sestavljajo društva, ki so nepridobitne organizacije in v manjši meri združenja z gospodarskimi interesi. Najštevilčnejše so organizacije v okviru Zveze društev lastnikov gozdov (ZLGS), ki jo sestavlja 17 lokalnih društev lastnikov gozdov, eno interesno društvo lastnikov gozdov, trije strojni krožki in

solastniška skupnost (Zveza lastnikov gozdov Slovenije, 2012). Najpomembnejšo vlogo pri ustanavljanju in delovanju organizacij lastnikov gozdov ima Zavod za gozdove, katerega zaposlenci se kot aktivni člani pojavljajo v šestih vodstvih društev lastnikov gozdov in v vodstvu ZLGS. V delovanju društev se posamezno pojavijo tudi zaposlenci Kmetijske gozdarske zbornice. Lastniki gozdov so ustanovili tudi tri gozdarske zadruge (130 članov in 19 zaposlencev) (Zadruge v Sloveniji, 2008). Obstoj gospodarske družbe, ki so jo skupaj ustanovili gozdni proizvajalci, avtorju ni znan.

Zavodu za gozdove kot najaktivnejšemu igralcu spodbujanja povezovanja gozdnih proizvajalcev zakonodaja ne omogoča njihovega delovanja. Vloga ZGS pri spodbujanju povezovanja gozdnih proizvajalcev ni zakonsko opredeljena, saj Zakon o gozdovih med nalogami ZGS ne vsebuje področja povezovanja gozdnih proizvajalcev. Prav tako med nalogami niso navedene dejavnosti, ki so povezane z gospodarskimi programi in projekti društev lastnikov gozdov, kot je na primer letna dražba vrednega lesa. Odsotnost zakonske ureditve delovanja javne ustanove na določenem področju odpira vprašanja uspešnosti, učinkovitosti, zakonitosti, odgovornosti, porabe proračunskih sredstev in nasprotja interesov.

Pri analizi sodelovanja javne gozdarske službe in društev lastnikov gozdov smo uporabili teorijo principal-agent. Teorija obravnava sodelovanje principala (lastniki gozdov), ki poveri določene naloge agentu (ZGS) s specifičnimi znanji in veščinami (Spremann, 1989). Zaposlenci ZGS kot agent sodelujejo s svojim znanjem pri uresničevanju ekonomskih ciljev povezanih gozdnih proizvajalcev. Problem lahko nastane pri motiviranju agenta, da deluje v interesu principala in še posebej takrat, ko ima agent istočasno tudi vlogo javne uprave in ni ekonomsko povezan z rezultati svojega delovanja. Najpogostejše razlike med principalom in agentom so na področju interesov, preferencami in obsegom razpoložljivih informacij (informacijska asimetrija). Ljudje (in organizacije) se odzivajo na pozitivne in negativne povratne informacije iz okolja in se prilagodijo tako, da dosežejo svoje cilje. Zato je sistem spodbud najpomembnejše področje, ki ga teorija sodelovanja obravnava. Posebej na področju zagotavljanja usklajenega delovanja agenta z interesi principala.

V sedanjosti urejenosti sodelovanja javne gozdarske službe in organizacij lastnikov gozdov niso jasne interesne povezave posameznih igralcev, še posebej, če je cilj združevanja gospodarski učinek. Področje interesov pri sodelovanju med ZGS in društvi lastnikov gozdov ni raziskano. Vendar je mogoče sklepati iz zakonskega statusa javne gozdarske službe, da je zavezana uresničevanju javnega interesa z izvajanjem svojih nalog v zakonodaji. Povezani gozdni proizvajalci imajo drugačne preference, ki so po izkušnjah evropskih združenj gozdnih proizvajalcev usmerjene v zasebni gospodarski interes. Zato morajo ukrepi za povezovanje gozdnih proizvajalcev zagotoviti usklajenost preferenc in interesov ter preglednosti delovanja principala in agenta. V primeru gospodarskega sodelovanja pri pridobivanju gozdnih proizvodov in njihovega trženja lahko principal nagradi agenta z materialno nagrado, kar ni mogoče v sedanjih oblikah sodelovanja društev gozdnih proizvajalcev in ZGS. Obstajati mora poslovni odnos, ki zagotavlja ekonomske mehanizme spodbud za uspešno gospodarsko dejavnost, tak odnos pa je mogoč samo med povezanimi gospodarskimi subjekti (npr. združenje gozdnih proizvajalcev in gospodarske družbe, gozdarska zadruga).

Gozdna politika povezovanja gozdnih proizvajalcev se mora usmeriti v spodbujanje gospodarskih oblik sodelovanja gozdnih proizvajalcev, pri katerih bi sodelovale zunanje gospodarske družbe.

Viri

DURS. 2008. Razlaga pravilnika o opredelitvi pridobitne in nepridobitne dejavnosti. Dostopno na: http://www.durs.gov.si/si/davki_predpisi_in_pojasnila/davek_od_dohodkov_pravnih_oseb_pojasnila/oprostitve/razlaga_pravilnika_o_opredelitvi_pridobitne_in_nepridobitne_dejavnosti/. (25. 10. 2012)

Fortuna, Franc. 2011. Gozd - Naše bogastvo ali revščina. Pogovor z Egonom Rebcem. Dostopno na: http://www.kmeckiglas.com/index.php?option=com_content&task=view&id=4243&Itemid=123. (25. 10. 2012)

Hägglund, Daniel. 2008. European Forest Owners Organisations. Forest Owners Cooperation: Main figures, aims and goals. Dostopno preko: http://www.cepf-eu.org/vedl/Forest%20Producers_CEPF%20study%202008.pdf (25.10.2012).

Spremann, Klaus. 1989. Agent and Principal. V Agency Theory, Information, and Incentives. 3 - 38. Springer Verlag.

Zadruga v Sloveniji. 2008. Dostopno na: http://www.zadruzna-zveza.si/index.php?option=com_content&task=view&id=14&Itemid=14. (25. 10. 2012)

Zveza lastnikov gozdov Slovenije. 2012. Dostopno na: http://www.steza.net/01_Apl/07_CMS/index.php/mojgozd/zlg. (25. 10. 2012)